

LUOVAN TYÖN
TEKIJÄT
JA YRITTÄJÄT

SIVISTYSVALIOKUNNALLE

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021 (HE 146/2020 vp)

Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY kiittää mahdollisuudesta tulla asiassa kuulluksi.

Pääviestimme ovat seuraavat:

- **Yksityisen kopioinnin hyvityksen tulee olla 11 miljoonaa euroa vuoden 2021 talousarvioesityksen mukaisesti. Mikäli hyvitysjärjestelmän uudistaminen koronasta johtuen viivästyy, sama taso on pidettävä voimassa siihen asti, kunnes uusi järjestelmä on voimassa.**
- **Koronan aiheuttamiin menetyksiin tarvitaan sekä nopeaa kriisiapua että pitemmän tähtäimen apua antava Creative Business Finland ekosysteemipalvelujen verkosto ja rahoitusinstrumentti**
- **Suomen tulee varata vähintään 2 % elpymis- ja palautumistukivälineestä kulttuurialan elvytykseen, kuten Euroopan parlamentti esittää**
- **Mikäli työttömyysetuuden sovittelua koskevaa sääntelyä korjataan vuonna 2021 niin, ettei tekijänoikeusjärjestöjen tilittämiä tekijänoikeuskorvauksia enää huomioida työttömyyspäivärahaa soviteltaessa, pyydämme eduskuntaa huomioimaan muutoksen mahdolliset vaikutukset vuoden 2021 talousarvioon.**

Sivistysvaliokunta on pyytänyt Lyhdyltä lausuntoa seuraavasta aiheesta:

Kulttuurin, taiteen, musiikin, urheilun ja liikunnan tila vuonna 2020, koronasta aiheutuneet ongelmat, koronatilanteen esille tuomat ongelmat näiden alojen toimijoiden toimeentulossa, kuntien taloudellisten tilanteiden ja niiden vaihteluiden vaikutukset, koronatilanteessa annetun valtion tuen riittävyys ja kohdentumisen osuvuus. Alojen kriisiytyminen ja selviytymisstrategiat. Vuoden 2021 talousarvioehdotuksen keskeiset painopisteet näillä toimialoilla, rahoituksen riittävyys ottaen huomioon koronapandemian vaikutukset vuonna 2020 ja sen arvioitu jatkuminen vuonna 2021.

Lausuntopyyntöön kattama alue on hyvin laaja, joten keskitymme seuraavassa Lyhdyn edustamien oikeudenhaltijoiden piirin kannalta keskeisimpiin kysymyksiin.

Yksityisen kopioinnin hyvitys

Kuluttajien harjoittaman yksityisen kopioinnin hyvittämällä kopioitujen aineistojen oikeudenhaltijoille on merkittävä vaikutus pienituloisten taiteilijoiden taloudelle sekä useille sadoille av- ja musiikki tuotantohankkeille ja kulttuuritapahtumille eri puolella Suomea.

Vuoden 2020 budjettiratkaisussa linjattiin, että yksityisen kopioinnin hyvitys säilytetään 11 miljoonana euronä vuosina 2020 ja 2021. Hallituksen esitys noudatti eduskunnan valiokuntien kantaa. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä todettiin seuraavasti: ”Valiokunnan saaman selvityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö esittää vuosia 2020—2023 koskevan kehyspäätöksen valmistelussa, että määräraha säilyy 11 milj. eurossa, kunnes ratkaisu hyvitysjärjestelmän uudistamisesta on mahdollista tehdä.” (VaVM 28/2018 vp)

Hallitus on ohjelmansa mukaisesti uudistamassa hyvitysjärjestelmän ja valmistelutyö on käynnissä opetus- ja kulttuuriministeriössä. Tavoitteena lienee, että järjestelmä on uudistettu vuoden 2022 budjetointia tehtäessä. Koska koronapandemia on iskenyt kulttuurialaan voimakkaasti, tämä aikataulu on tietenkin erittäin haastava. Korona on laittanut kaikki aikataulut uusiksi, ja käsityksemme mukaan ministeriön valmisteluresurssit on keskitetty korona-asioihin eikä nykytilan loppua ole näkyvissä.

Hyvityksen taso on vuonna 2021 aiemman päätöksen ja talousarvioesityksen mukaisesti 11 miljoonaa euroa. Vuoden 2022 taso on sen sijaan auki. Jos korona viivyttää järjestelmän uudistusta niin, ettei lakia saada voimaan vuoden 2022 alussa, hyvitystasosta ei ole tietoa. Siksi esitämme seuraavaa:

Jotta hyvitysjärjestelmän uudistamisen mahdollinen viivästyminen ei jää oikeudenhaltijoiden haitaksi, esitämme eduskunnan harkittavaksi lausumaa, jonka mukaan sovittu 11 miljoonan euron hyvitystaso on pidettävä voimassa siihen asti, kunnes uusi hyvitysjärjestelmä on toiminnassa.

Valtion koronatuki tekijöille, taiteilijoille ja luovan alan yrityksille

Luovat alat ovat Suomelle tärkeitä sekä tiedon, kulttuurin, ilon ja elämysten tuottajina että merkittävänä työllistäjänä ja talouskasvun lähteenä. Kolmen ministeriön (TEM, STM ja OKM) asettama Luovat alat Suomen talouden ja työllisyyden vahvistajina -työryhmä kirjasi vuonna 2017 mietintönsä, että luovien alojen ”tuottama arvonlisäys sekä osuus työllisistä on suurempi kuin esimerkiksi elektroniikkateollisuuden, paperiteollisuuden tai kaivosteollisuuden.”

Vuoden 2014 kulttuurin satelliittitilinpäidon mukaan ne tuottivat 2,9 % BKT:n arvonlisäyksestä. Tämän päälle tulee vielä eri ryhmään tilastoitu pelialan BKT-osuus, joka on noin 0,4 prosenttiyksikköä. Kokonaisuutena BKT-vaikutus oli siis 3,3 %. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2018 kulttuuriammateissa toimi noin 135 000 henkilöä, joka on yli 5 % työllisen työvoiman määrästä.

Korona on tunnetusti aiheuttanut valtavaa haittaa kotimaiselle kulttuurialalle. Tilanteesta selviämiseksi tarvitaan sekä nopeaa kriisiapua että pitemmän tähtäimen elvytyspaketti, jolla luovat alat pääsevät taas jaloilleen. On myös varmistettava, että luoville aloille suunnatut erilaiset tuotantotuet, kansainvälistämistuet ja tuotantokannustimet, jotka ovat näille aloille erittäin tärkeitä pitkäjänteisiä tukimuotoja, pidetään voimassa. Niitä ei pidä missään tapauksessa heikentää tai poistaa.

Tukijärjestelmiä luotaessa tulee ottaa huomioon luovien alojen erityispiirteet. Esimerkiksi keväällä luotu kustannustuki sisälsi eräitä kriteerejä, jotka tekivät tuen saamisen mahdottomaksi musiikki- ja tapahtuma-alalle.

Ongelmana oli muun muassa se, ettei tukea voinut saada lainkaan kesäkaudelle. Tukea voi saada vain huhti-toukokuulle ja lisäksi tuen tarve arvioidaan vain huhti-toukokuun tilanteen mukaan. Vaikka kesä oli kulttuurialalle katastrofi, sen perusteella ei voinut saada kustannustukea, koska tukikriteerit hyväksyvät vain huhti- ja toukokuussa syntyneet tappiot. Jotta tämän luonteisia ongelmia ei muodostuisi, esitämme seuraavaa

Tukijärjestelmien soveltuvuuteen luoville aloille tulee kiinnittää aiempaa parempaa huomiota ja niihin tulee varata riittävä rahoitus.

Luovat alat odottavat, että hallitusohjelmassa mainitun Creative Business Finland -hankkeen valmistelu tuottaa nopeasti tätä varten sekä rahoitusinstrumentin että ekosysteemipalvelujen verkoston. Creative Business Finland on edellä mainittujen kolmen ministeriön yhteisen, Luovat alat Suomen talouden ja työllisyyden vahvistajina -työryhmän vuonna 2017 kehittämä ekosysteemipalvelujen verkosto.

Työryhmän mukaan ”Creative Business Finland ekosysteemipalveluihin kootaan tärkeimmät yritys-, kasvu-, neuvonta-, koulutus- ja kansainvälistymispalvelut ja sen toiminta integroidaan rahoituspalveluiden järjestämiseen, maakuntien kasvupalveluiden sekä Business Finlandin toimintaan.”

Keksinnön voima on siinä, että se olisi laaja verkosto eikä yksittäinen hanke tai edistämiskeskus. Creative Business Finland olisi yhdistelmä paikallisia ja valtakunnallisia palveluja, alalle räätälöityjä vientitukia, ELY- ja edistämiskeskusten ja yrittäjäjärjestöjen toimintamalleja, korkeakoulu yhteistyötä sekä yhteistyötä mm. maakuntien taidelaitosten ja median kanssa.

Creative Business Finlandin ideana on tarjota osaamista, verkostoja ja tukea eri kokoisille luovan alan yrityksille niiden tarpeiden ja kehitysvaiheen mukaan. Palveluja tarvitaan sekä maakunnissa että valtakunnan tasolla. Valtaosa luovien alojen yrityksistä on niin pieniä, että ne eivät täytä Business Finlandin tukikriteereitä. Ne tarvitsevat tukea maakunnan tasolla, jotta niistä voisi kasvaa vientiyrityksiä.

Creative Business Finlandin toimintaan tulee varata riittävät määrärahat ja se tulee toteuttaa alkuperäisessä laajuudessaan ekosysteemipalveluna, johon kootaan tärkeimmät yritys-, kasvu-, neuvonta-, koulutus- ja kansainvälistymispalvelut ja sen toiminta integroidaan rahoituspalveluiden järjestämiseen, maakuntien kasvupalveluiden sekä Business Finlandin toimintaan.

Elpymispaketista 2 % kulttuurille

Euroopan Parlamentti vaatii pikaista, suoraa tukea kulttuurialalle. Täysistunnossa 17. syyskuuta hyväksymässään päätöslauselmassa parlamentti totesi, että rahoituksen tulee tulla sekä kansallisista budjeteista että EU-varoista.

Parlamentti on huolissaan siitä, ettei EU:n elvytyspaketissa ole osoitettu mitään tarkkaa summaa kulttuuri- ja luovan alan tukemiseksi. Sen vuoksi parlamentti vaatii komissiota ja jäsenmaita varamaan vähintään 2 % elpymis- ja palautumistukivälineestä kulttuurialan elvytykseen.

Euroopan parlamentin mielestä kulttuuri sopii elvytyksen painopisteeksi. Kyse ei siis ole vain kulttuurialan elpymisestä koronakriisistä, vaan kulttuurin keinoin pystytään elvyttämään koko taloutta. Luovat alat kykenevät luomaan myös talouskasvua ja työllisyyttä. Kulttuurialan tukeminen hyödyttäisi todistetusti muitakin aloja, kuten matkailua ja liikennettä. Maailman matkailujärjestön mukaan neljä kymmenestä matkailijasta valitsee matkakohteensa sen kulttuuritarjonnan perusteella.

Syyskuussa hyväksytty Euroopan parlamentin päätöslauselma kulttuurisesta elpymisestä ottaa voimakkaasti kantaa kulttuurialan puolesta. Päätöslauselman mukaan kulttuuritalous on EU:lle ja sen taloudelle strateginen ala, joka tarjoaa työpaikan miljoonille eurooppalaisille, kestävä alustan Euroopan moninaisuudelle ja heijastaa samalla eurooppalaisia arvoja ja historiaa. Kulttuuri toteuttaa myös monia muita EU:n Elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) tavoitteita. Se on vihreää siirtymää tukevaa kestävä taloutta, joka on myös voimakkaasti digitalisoitumassa.

Pyydämme valiokuntaa harkitsemaan, olisiko eduskunnan mahdollista ottaa kantaa sen puolesta, että Suomi suuntaisi Euroopan parlamentin tahdon mukaisesti vähintään 2 % elpymis- ja palautumistukivälineestä kulttuurialan elvytykseen.

Työttömyyspäivärahan sovittelu tekijänoikeuskorvausten perusteella

Lyhty on kiinnittänyt eduskunnan ja hallituksen huomiota siihen, että tekijänoikeusjärjestöjen tilitämien tekijänkorvausten huomioiminen työttömyysetuuden sovittelussa päivärahan tasoa vähentävästi näyttää perustuvan asiaa sääntelevän asetuksen virheellisyyteen.

Tekijänoikeusjärjestöjen keräämät käyttökorvaukset tulevat takautuvasti ja pitkän ajan kuluttua. Siksi niitä voi tulla myös työttömäksi jääneelle tekijälle, jonka muut tulot ovat romahtaneet. Kyse ei ole työpalkasta vaan takautuvasti maksettavasta teoksen käyttökorvauksesta. Silti tekijänoikeusjärjestöiltä saatuja tilityksiä kohdellaan työttömyysetuuden sovittelussa samalla tavalla kuin työttömyysaikana tehdyn työn tuottamaa palkkaa. Ne voivat pahimmillaan leikata työttömyyskorvauksen kokonaan.

Työttömyysturvalain (1290/2002) 4 luvun 4 §:n mukaan sovittelussa otetaan huomioon vain ”*ansiotulona pidettävä vastike, joka on saatu korvauksena työstä.*” Tekijänoikeusjärjestöjen välittämät korvaukset eivät täytä määritelmän jälkiosaa, sillä ne ovat korvausta teoksen tai esityksen käytöstä, eivät korvausta työstä. Tekijänoikeusjärjestöt eivät ole taiteilijoiden työnantajia tai näiden edustajia, vaan välittävät lisensointikorvauksia.

Kuitenkin työttömyysetuutta määrättäessä huomioon otettavasta tulosta annetun valtioneuvoston asetuksen (1332/2002)

- 3 §:n mukaan ansiosidonnaisen korvauksen tasoa määriteltäessä immateriaalioikeuksiin perustuvaa korvausta ei oteta huomioon, kun taas
- 8 §:n mukaan ansiosidonnaista korvausta leikkaavana tulona korvaukset otetaan sovittelussa huomioon

Asetus onkin näkemyksemme mukaan virheellinen. Tästä syystä sitä tulee muuttaa niin, että yhteishallinnointilain (1494/2016) mukaisten tekijänoikeusjärjestöjen maksamat tekijänoikeuskorvaukset ennen työttömyyttä tehdyn teoksen tai esityksen käytöstä jätetään huomioimatta työttömyysetuuden sovittelussa.

Pyydämme valiokuntaa harkitsemaan, voisiko eduskunta kiirehtiä tämän epäkohdan korjaamista ja jos sovittelua koskevaa sääntelyä esityksemme mukaisesti korjataan vuoden 2021 aikana, pyydämme eduskuntaa huomioimaan muutoksen mahdolliset vaikutukset vuoden 2021 talousarvioon.

Helsingissä 2.11.2020

Ilmo Laevuo
Puheenjohtaja

Lauri Kaira
Edunvalvontajohtaja

Lyhdyn jäsenjärjestöt ovat:

- Audiovisual Producers Finland – APFI ry
- Forum Artis – valtakunnallisten taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö
- Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry
- Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry
- Kopiosto ry
- Musiikkituottajat – IFPI Finland ry
- Suomen elokuvatoimistojen liitto ry
- Suomen Musiikkikustantajat ry
- Suomen Muusikkojen Liitto ry
- Suomen Säveltäjät ry
- Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- Suomen Musiikintekijät ry
- Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry – TTVK
- Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry